

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

Sloboda medija i pravo na slobodu izražavanja, kroz pravo na javno informisanje, uređeni su, pre svega, Zakonom o javnom informisanju. Ovim zakonom se garantuje sloboda izražavanja, zabranjuje njeno ograničavanje, bilo kakav pritisak ili uticaj na medije. U posmatranom periodu, zabeležene su različite povrede slobode izražavanja, a ovde su izdvojene one karakteristične.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Aleksandrovac, 2.8.2009 - Dobrila Vukojević, načelnica Uprave aleksandrovačke opštine, zabranila je dopisniku *Blica* Gvozdenu Zdraviću ulaz u salu SO Aleksandrovac, gde je povodom posete ambasadora Slovenije i Holandije toj opštini organizovana konferencija za novinare, preneo je ovaj list. Dobrila Vukojević je novinarima izjavila da iza zabrane stoje protokolarni razlozi, odnosno zahtev službe marketinga AD „Vino-Župa“ koja je organizovala posetu ambasadora toj opštini. U službi marketinga „Vino-Župe“ tvrde da su upravo suprotno insistirali da konferenciju za novinare ambasadora Slovenije i Holandije prati što veći broj novinara.

1.2. Lazarevac, 3.7.2009 – Lokalna televizija *Kolubara RTL* iz Lazarevca skinuta je sa ponude kablovske distributivne mreže *Kopernikus* u Lazarevcu, Lajkovcu, Arandjelovcu i Topoli, uz inicijalno obrazloženje da su u pitanju tehnički razlozi. U televiziji *Kolubara RTL*, međutim, smatraju da je razlog izveštavanje o malverzacijama u Rudarskom basenu *Kolubara*. Direktor *Kopernikusa*, Srđan Milovanović, u odgovoru na protest Udruženja novinara Srbije, potvrdio je da isključenje nije posledica tehničkih razloga, a skidanje *Kolubare RTL* sa ponude pokušao je da opravda činjenicom da ta televizija nema dozvole Radiodifuzne i Agencije za telekomunikacije. (detaljnije u analizi na strani 3)

1.3. Kraljevo, 6.8.2009 - Novinaru Jovanu Slijepčeviću, dopisniku dnevnog lista *Alo!* iz Kraljeva, nepoznata osoba pretila je zbog tekstova koje je pisao o navodnom seksualnom zlostavljanju žandarma koje je isti navodno doživeo u ordinaciji lekara u tom gradu. Prethodno je dnevni list *Kurir*, za Slijepčevićeve tekstove izneo tvrdnju da su podmetačina hrvatske i albanske obaveštajne službe.

1.4. Priboj, 7.8.2009 - Dragomir Minić, zamenik predsednika opštine Priboj, uputio je pretnje Danici Gudurić, glavnoj i odgovornoj urednici *Radio Lima* i

saradnici *Sandžaka Danas*. Nakon saznanja da je bilo problema na gradskom bazenu, Gudurićeva je pozvala Mišu Ječmenicu, direktora Sportskog centra. "Ječmenica je bio izuzetno korektan u razgovoru, ali je njegov telefon uzeo Dragomir Minić, zamenik predsednika opštine Priboj i počeo da mi psuje majku i preti da će zatvoriti *Radio Lim*, izjavila je Danica Gudurić.

1.5. Guča, 8.8.2009 - Izveštači sa Sabora trubača u Guči negodovali su zbog pozivanja novinara *Blica* i *Večernjih novosti* na razgovor u policiju. Novinari su bili saslušavani zbog izveštavanja su o incidentu u kome je Francuska državljanka od strane pripadnika obezbeđenja izbačena iz Doma kulture u Guči i vređana na rasnoj osnovi. Predsednik izvršnog odbora UNS Petar Jeremić uputio je protest organizacionom odboru dragačevskog sabora zbog toga što se saslušavaju novinari, umesto da bude saslušan vinovnik incidenta.

1.6. Priština, 16.8.2009 - Novinara *Blica* sa Kosova Nedeljka Zejaka napala su dvojica članova biračkog odbora u Lapljem Selu, jedan iz SPS-a, a drugi iz grupe građana „Vidovdan“, na lokalnim izborima održanim u skladu sa odlukom Vlade Srbije. *Blic* piše da je član biračkog odbora iz SPS fizički nasrnuo na Zejaka i pokušao da mu oduzme fotoaparatus, dok je član biračkog odbora iz „Vidovdana“ pretio tom novinaru likvidacijom zato što je napisao kritički tekst o politici SPS-a na Kosovu.

1.7. Beograd, 17.8.2009 – Siniši Vučiniću, koji se predstavlja kao predsednik Inicijativnog odbora Srpskog četničkog pokreta Republike Srpske i nekadašnji funkcioner JUL-a, posle saslušanja kod dežurnog istražnog sudije, određen je pritvor do osam dana. Vučinić je saslušan po predlogu Trećeg opštinskog javnog tužilaštva u Beogradu, zbog sumnje da je počinio krivično delo ugrožavanja sigurnosti, jer je krajem juna putem javnih pisama pretio smrću novinaru Milošu Vasiću i narodnom poslaniku Žarku Koraću. Istražni sudija odredio je pritvor zbog opasnosti da bi Vučinić mogao da ponovi delo.

1.8. Beograd, 20.8.2009 - Narodni poslanik Žarko Korać dao je iskaz pred istražnim sudijom Trećeg opštinskog suda povodom pretnji koje je protiv njega nedavno preko medija uputio Siniša Vučinić. Novinar nedeljnika *Vreme* Miloš Vasić - kome je Vučinić takođe pretio - biće saslušan naknadno, po povratku s odmora. Korać je posle saslušanja izjavio da je Vučinićeve pretnje shvatio ozbiljno „s obzirom na to da se radi o čoveku za koga su mediji pisali da je privođen zbog pokušaja iznude u Novom Sadu i da je posedovao oružje bez dozvole,“ kao i da očekuje da će Tužilaštvo podići optužnicu.

1.9. Beograd, 26.8.2009 - Portparol Trećeg opštinskog suda u Beogradu Dragan Milošević, potvrdio je medijima da je Treće opštinsko javno tužilaštvo u Beogradu podiglo optužni predlog protiv Siniše Vučinića zbog pretnji poslaniku Žarku Koraću i novinaru Milošu Vasiću iznetih u medijima u Republici Srpskoj.

Ustavom Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 98/2006) zajemčena je sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje. Ustav dalje predviđa da se sloboda izražavanja može zakonom ograničiti, pod uslovom da je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije. Zakonom o javnom informisanju ("Službeni glasnik RS", br. 43/2003, 61/2005), dalje je predviđeno da niko ne sme, ni na posredan način, ograničavati slobodu javnog informisanja, ni jednim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Zakon posebno predviđa da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla.

Zakon predviđa i da državni organi i organizacije, organi teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća, kao i poslanici i odbornici, imaju obavezu da informacije o svome radu učine dostupnim za javnost i to pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila. Nažalost, protivno izričitoj zakonskoj odredbi, često je slučaj da se, posebno u lokalnim samoupravama, kao što se to u posmatranom periodu dogodilo u Aleksandrovcu, pojedinim novinarima uskraćuje pravo na informacije o radu organa ili pristup određenim događajima i konferencijama za štampu (vidi pod 1.1.)

Indikativan je i slučaj lokalne televizije „Kolubara RTL“ iz Lazarevca kojoj je onemogućena kablovska distribucija programa na teritorijama opština Lazarevac, Lajkovac, Arandelovac i Topola (vidi pod 1.2.) Zakonom o javnom informisanju predviđeno je da lice koje se bavi distribucijom javnih glasila ne sme da odbije da distribuirati nečije javno glasilo bez opravdanog komercijalnog razloga, kao ni da za distribuciju javnog glasila postavlja uslove koji su suprotni tržišnim principima. Ova odredba se pre svega odnosi na distribuciju štampanih medija, budući da u odnosu na kablovsku distribuciju televizijskih programa, postoje i tehnička ograničenja kapaciteta distributivnih mreža. U konkretnom slučaju uredništvo „Kolubare RTL“ iz Lazarevca optužilo je kablovskog distributera „Kopernikus“ za skidanje programa sa mreže u nameri da se spreči izveštavanje o malverzacijama u energetsom gigantu Rudarski

basen „Kolubara“. Direktor „Kopernikusa“ Srđan Milovanović odgovarajući na protest UNS-a, potvrdio je da isključenje nije posledica tehničkih razloga, kako je „Kolubari RTL“ prvobitno saopšteno, te ukazao da je problem zapravo u „Kolubari RTL“ koja nema dozvole RRA i RATELa. Ovakvo obrazloženje direktora „Kopernikusa“, međutim, ne stoji. Naime, RRA izdaje objedinjenu dozvolu za emitovanje, koja u sebi sadrži i dozvolu ili dozvole za predajnike RATELa, samo u slučaju zemaljskog emitovanja. U slučaju kablovskog emitovanja, kada konkretna stanica nema dozvolu za zemaljsko emitovanje, po Zakonu o radiodifuziji dozvola se izdaje mimo javnog konkursa i na zahtev samog kablovskog operatora. Dodatan problem predstavlja činjenica da, iako je važeći Zakon o radiodifuziji usvojen još 2003. godine, RRA još uvek nije počela da izdaje dozvole za kablovsko emitovanje, niti je makar usvojila pravilnike na osnovu kojih će takve dozvole izdavati. Posledica ovoga je da se u Srbiji, praktično svi kablovski programi, koji nemaju zemaljske dozvole (bilo iz razloga što nemaju ambicije da zemaljski emituju, ili pak što takve dozvole nisu dobili na Javnim konkursima) emituju praktično bez dozvole. I samom „Kopernikusu“ činjenica da „Kolubara RTL“ nema zemaljsku dozvolu, a da je izdavanje iste za kablovsko emitovanje zbog nepostojanja odgovarajuće podzakonske regulative RRA nemoguće tražiti, nije smetala da prethodne tri godine uredno distribuira ovaj program.

Najzad, iako je avgust mesec kada je, zbog sezone godišnjih odmora, po pravilu manje slučajeva pretnji i pritisaka na novinare i medije, ove godine se to nije pokazalo kao slučaj. Za pohvalu je energična akcija tužilaštva i policije povodom pretnji Siniše Vučinića novinaru Milošu Vasiću i narodnom poslaniku Žarku Koraću. Protiv Vučinića je pre kraja avgusta već podignut optužni predlog i očekuje se zakazivanje glavnog pretresa. Imajući u vidu da se u drugim sličnim slučajevima postupci ne pokreću uopšte, ili ne pokreću ovako brzo, može se ipak postaviti pitanje da li bi i sa pretnjama Siniše Vučinića bio isti slučaj da pored pretnji novinaru Milošu Vasiću, nije pretio i Žarku Koraću, narodnom poslaniku i predsedniku Socijaldemokratske Unije.

2. Sudski postupci

2.1. Niš, 11.8.2009 - Opštinski sud u Nišu oglasio se nenadležnim za vođenje postupka protiv dnevnog lista „Pres“ po tužbi bivšeg načelnika Vojne direkcije za imovinsko-pravne poslove Žarka Šurbatovića. Isti sud je po zahtevu istog tužioca, zbog istih podataka, ali objavljenih u niškom dnevniku „Narodne novine“, od istog autora Dragane Kocić, aprila ove godine doneo presudu po kojoj su novinar i glavni i odgovorni urednik lista dužni da Šurbatoviću i njegovoj supruzi

nadoknade nematerijalnu štetu u iznosu od milion dinara. U tekstovima u „Presu” i „Narodnim novinama” novinarka Dragana Kocić objavila je navode optužnice koju je protiv Šurbatovića i njegove supruge podnelo Okružno javno tužilaštvo. Šurbatović i njegova supruga su u međuvremenu za delo koje im se stavlja na teret optužnicom, prvostepeno osuđeni.

2.2. Šid, 11.8.2009 - Okružni sud u Sremskoj Mitrovici naložio je vraćanje Tatjane Pejić, nekadašnje direktorke Radio Šida, u radni odnos kao novinara na neodređeno vreme. Pejićeva je, posle izbora u jesen 2004. godine, razrešena funkcije i ponuđen joj je posao novinara, ali na određeno vreme, što je odbila da prihvati. Radio Šid je u obavezi da na ime izostalih zarada i doprinosa, ali i sudskih troškova, Tatjani Pejić isplati oko 3,5 miliona dinara.

O prvostepenoj presudi Opštinskog suda u Nišu, iz aprila 2009. godine, kao primeru neprihvatljive prakse domaćih sudova, pisali smo u Prvom broju specijalizovane Publikacije „Monitoring medijske scene u Srbiji“ dostupnom na Internetu na adresi:

<http://www.anem.org.yu/admin/article/download/files/Publikacija%201%20%20FV2%2031.08.2009..pdf?id=188>.

Tom presudom je sudija Jasmina Andrejević obavezala novinarku Draganu Kocić i glavnog i odgovornog urednika niških "Narodnih novina", Timošenka Milosavljevića, da plate milion dinara, na ime naknade štete, majoru Žarku Šurbatoviću, bivšem načelniku Vojne direkcije za pravnoimovinske poslove Vojske Srbije, i njegovoj supruzi Gordani Šurbatović.

Interesantno je da se u novom slučaju, uprkos identičnom činjeničnom osnovu, Opštinski sud u Nišu sada oglosio nenadležnim i predmet uputio na dalji postupak Okružnom sudu. U skladu sa važećim odredbama Zakona o javnom informisanju Okružni sud nadležan je za postupke po tužbama koje se podnose zbog povrede prava na privatni život.